

ענין בית דין של השמונאים. והציר השני הוא באור ענין יום טוב. ונתחיל מהציר הראשון.

ג. למה נקרא שמם אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה. וימיהו לא אמו נורא. נכרים מקרקרין בהכלו איה נוראותיו. ונאיא לא אמו נכור. נכרים משתעבדים בבני איה גבורותיו. אהו אימון ואמון הן הן גבורותיו. הן הן נוראותיו. שדואה כל זה מאריך אפו ושותק. עד כאן. והנה אנשי כנסת הגדולה הם שחתמו את כתבי הקודש. ונודאי לפי השקפתנו היינו מהמים משקל יותר גדול לפעולת חיתום כתבי הקודש מאשר לאמירת גבור ונורא. ומדחזינו, שחכמים פירשו את תואר הגדולה של אנשי כנסת הגדולה דוקא על ידי חידוש אמירת גבור נורא, ודלנו על פעולת החיתום של כתבי הקודש, הרי לנו שיקול דעת חכמים כי חידוש אמירת גבור נורא מקוץ הוא את פעולת חיתום כתבי הקודש, ועל כן נכלל הוא חיתום כתבי הקודש בכלל חידוש אמירת גבור נורא. ומפני זה, מתיחס הוא תואר הגדולה של אנשי כנסת הגדולה לחידוש מטבע התפלה דוקא. ונודאי שראוי לנו להשתדל להסביר לעצמנו את טיבו של היקף זה, שחתום כתבי הקודש מתיחס הוא אל חידוש מטבע התפלה, כיתום המוקף אל המוקף.

ד. רבים בני שוממה מבני בעולה. ונאמר על זה בחז"ל צדיקים תעמידה לי בחורבנה יותר מבבנינה. נפשו של האדם המשכיל בעבודת אלקים, תסתער בקרבו לקראת הופעה זו שיש צד עדיפות בחורבו לעומת הבנין, וכי צד עדיפות זה החורבן לעומת הבנין נכון יפה בתעמדת צדיקים בחורבנה יותר מאשר בבנינה.

ה. ההקשבה הפנימית תופסת בכאן הרכבה של עמקות ורוממות כאחד. ודוקא מפני שנישא הענין הוא גם עמוק וגם מרומם, עליון להשתמש במשל שהוא גם פשוט וגם מעורר. הנה הכוונת תלמידים יושבים לפני רבם, ושותפים בצמא את דבריו. לאחד מן החבורה חזו יש לו סגולה מיוחדת אשר על ידה הוא מוכשד לחפוס את מודשבתו של הרב בשעה שהרב שותק. תוכן המחשבות שבהן שקוע הרב בשעה שהוא שותק, עמוק הוא הרבה יותר מאשר תוכן המחשבות

מאמר ח

א. וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות אלו להלל לשמך הגדול. השנאות מטבע זו ללשון ברייתא דגמרא תעורר בנו הרגשת השמחה. כי בלשון הברייתא נאמר ועשאו ימים טובים בהלל ובהודאה. ומירש רש"י שלענין זה של הלל והודאה עשאו יום טוב, ואילו כאן במשפט על הנסים נשמט לגמרי ענין היום טוב. וענין עוד סוגיא דערבין דאיתא שם שאין אומרים הלל בשבת מפני שאינו מועד. ואין אומרים הלל בראש חודש מפני שמועד בעשיית מלאכה. והא דאמרינן הלל בחנוכה, אניסא הוא דאמרינן. ומבואר בכאן דישיב שני סוגי הלל: הלל דיום טוב והלל דנסים. והלל דחנוכה אינו הלל דיום טוב אלא הלל דנסים. ולכאורה זה סותר למה שנאמר בברייתא ה"ל, דהלל דחנוכה ענין של יום טוב פתיך בן.

אמנם, פירושו של דבר הוא, כי אין אנו מתחייבים בהלל דחנוכה מפאת קדושת הזמן אלא מפאת הגם שאירע בו, ובה עוסקות הסוגיא דערבין; אבל מכיון שחייבו אותנו חכמים בהלל דחנוכה מפאת הגם שאירע בו, הרי חייב זה דהלל יוצר הוא ענין של יום טוב בחנוכה, ובה עוסקות היא ברייתא דגמרא בשבת. ועל כן, במטבע של "על הנסים" שכל עצמה אינה אלא קיום של חזרה "מעין המאורע", שוב אין לנו עסק בה אלא בנוף המאורע ובחייב ההלל הנצמח ממנו, ולא בענין היום טוב שאינו אלא תולדה מחובת ההלל. וזה הוא טעם השמחת ענין היום טוב ממטבע של על הנסים. ועדיין אין בזה כדי שביעה. דהרי בפורים נאמר מקודם במגילת אסתר יום טוב, ואחר כך נשמט ענין היום טוב, ואמרו על זה בגמרא דהיינו משום דמתחלה רצו לאסור מלאכה בפורים, ומשום כך הוחר מקודם יום טוב, ואחר כך איסור מלאכה לא קבילו עליהו, ומשום כך נשמט בפורים ענין היום טוב בסופו. ומכל מקום חזינו מזה דאם רק אין איסור מלאכה בפורים שוב אין לחזיך בו יום טוב, ואם כן מאי שנא חנוכה דנאמר עלה בברייתא דגמרא יום טוב, אף על פי שלא היה כאן זכר דאיסור מלאכה.

ב. מהלך הענין טובה הוא על שני צירים. הציר האחד הוא באור

הנבואה משתייכת היא דוקא לכוח הדיבור. ולעומת זאת, עולה היא החכמה על גבי הנבואה, שגם עולם השתיקה נתפס היא בכלי החכמה. ואדרבא, הרי הורונו חכמים, כי לפעמים משמשת היא השתיקה עילוי לחכמה, סיג לחכמה שתיקה. וכדאי דלא יתכן שתהא השתיקה עילוי לנבואה. ועל כן, הפנים הללו בעדיפות החכמה על הנבואה, מתגלים הם ביוחד בשעת החורבן. דכשענתו של החורבן מגיע, שאז התנהגה דלעילא הוא כסוד "מי כמכה באלמים", והקב"ה מתגלה אז במדת השתיקה, — אז הנבואה פוסקת מלמנות בין שבחיו של הקב"ה גבור ונורא. כי הלא הקב"ה אמיחי הוא, ואין מוכיחן בשבחי המקום ברוך הוא. ומכיון שבשעת חורבן, הנהגת הגבור והנורא איננה מופיעה בבחינת גילוי אל הזולת, הרי הנבואה שואלת את גבורותיו את נוראותיו. ולקושיא דמילתא, אמת-הנבואה מחייבת את דניאל ואת ירמיהו להשמיט גבור ונורא. ורק אנשי כנסת הזולת, שעל ידם נחתמו כתבי הקודש, וחוון הנבואה נפסק, ושלשלת ההנהגה עוברת היא מן הנביאים אל החכמים, וחכמה עדיפה מנבואה, ויש לה כלים לתפוס את מחשבת הרב כביכול גם בשעת שתיקתו, הרי האמת של החכמה מחדש את מטבע השבח של "גבור נורא", מפני שהן הן גבורותיו... וזאת ושתיקה.

ולא רק שהחכמה מחזרת את השבח למקומו, אלא שהחכמה מוסיפה על זה, ואומרת "אדרבא, הן הן גבורותיו" וגומר. כלומר, המדות הללו של גבור ונורא הן מקודם הכלים שבהם הופיע הרב בפני הזולת, ועכשו הוא עוסק בהם במחשבתו בבחינת "לעצמו", ועד כמה שנוגע להזולת הרי הרב כביכול שותק. אבל דוקא מפני זה תכונתן של המדות הללו מתעמקת היא ביותר, שהרי עיון המחשבה לעצמו הוא עמוק יותר מאשר ההופעה בפני הזולת. וממילא יש כאן "אדרבא". ב"אדרבא" זה נגזר הוא כוח הדיבור של השוממה על הבעולה. רבים בני שוממה מבני בעולה. וצדיקים העמידה לי בחורבנה יותר מבבניה. והיינו שחידוש מטבע שבחיו של מקום מקיף הוא את פעולת החתום כתבי הקודש. כי חידוש שבחיו של מקום הוא סיים תקופת נביאים והתחלת פרקים של חכמים. ורק במעבר זה, נגזר הוא אור החכמה בשבח ה"אדרבא", אשר עומק-חתום ופסגת-מרום בו נפמשים. "אדרבא" הן הן גבורותיו.

אשר אותן הוא משמיע לחלמדיים. כי על כן אותו תוכן המחשבות אשר בהן שקוע הוא הרב בשתיקתו הוא בבחינת "לעצמו", ואילו המתשבות אשר בחוכן דיבוריו, הם באים תמיד בהתשבות עם מדרגתם של החלמדיים, שהיא למטה ממדרגת "לעצמו". ומצא, איפוא, כי אף על פי שבשעה שהרב עובר מדיבור לשתיקה, המעבר הזה הוא הפסק מוחלט בקשר שבין הרב להחלמדיים, שכן אין התלמידים שייכים אלא לקבל מדיבורו של הרב ולא משתיקתו; מכל מקום, הנה לאותו תלמיד, בעל הסגולה של תפיסת הרהורי הרב בשעת שתיקה, הרי אותה שעה שהרב עובר בה מן הדיבור אל השתיקה, שעת עליה היא לו. שהלא הוא מתעלה אז ממדרגת הרב כפי שהוא נמצא אל הזולת, אל מדרגת הרב כפי שהוא נמצא לעצמו. ועיונו של הרב בבחינת לעצמו הם יותר עמוקים מאשר עיונו של הרב שהם בבחינת "אל הזולת".

והנה בתחלת חורבן הבית, כשנכנס טיוסוס לקדש הקדשים, עשה מה שעשה, חירף ונידף נאמן — אז נתגלה הקב"ה במדת השתיקה. כי על שעה זו אמרו חכמים מי כמכה באלמים, שאתה שומע נאמן ונידופו של אותו רשע ושותק. ולמדים אנו מזה, כי המחשבה על מהלך החורבן יש בה צד עומק שלא נמצא דוגמתו במחשבה על הבנין. שהרי בשעת החורבן, הכתיב כביכול על עצמו שתיקה. ואימתו משתתק הרב — הנה אומר, בשעה שעיוניו של הרב מתעמקים הם עד כדי שלילת ההסברה לתלמידים. ואמנם, אותן הגשמות של עובדי השם אשר יש בידין סגולה קדושה של הוגשת מחשבת הרב בשעת שתיקתו כביכול — בעליהן של אותן הגשמות, הן הן הצדיקים המשתייכים אל צד העדיפות של מצב החורבן על מצב הבנין. על הצדיקים הללו נתפרש לנו בנבואה, כי רבים הם בני שוממה מבני בעולה. בלשון חכמים שונים, צדיקים העמידה לי בחורבנה יותר מבבניה.

1. חכם עדיף מנביא. עדיפות זו בכמה פנים היא מתפרשת. אמנם, הפנים הנוגעים להמשך הנידון שלפנינו, הם כי אין לה להנבואה שום מבוא אלא לחזונות המתגלים בשביל הזולת. אבל בשעה שכביכול מתגלה במדת השתיקה, אז מסתגלות הופעתה של נבואה. והלא ידוע מה שכתבו הקדמונים כי נבואה הוא מלשון ניב שפתים. כלומר,

של כנסת ישראל, וכשם שהשישים רבוא נפש מפוזרים הם עד לקצת האחרון של ארבע רוחות העולם, כמו כן מפורז הוא ברור החלכה על פני שבעה ימים דאורייתא. והכינוס הקבוע והמשטר המסודר שהכמת האומות נחנה בהם, שולח לשיון של לעג המשוער בארס מול הפיזור הנורא של חכמת התורה, המגיע עד כדי כך שתחכמי התורה זקוקים הם לנוע מים ועד ים למצוא את ברורה של החלכה. וכאן הוא מקומה של השתיקה, אשר עמקה עולה הוא פי כמה, על העומק של השתיקה בפני הגויים המקרקרין בהיכלו. אמנם, גויים מקרקרין ושותק, עכו"ם משעבדים ושותק, שומע חיוטפו ושותק, על כל זה נאמר מי כמוכה באלמים. גבורותיו ונוראותיו של שיתוק זה מתעמקות הן כל כך עד שנאמר עליהם "אדרבא".

ועתה צא וחשוב, כמה מתעמקות הן גבורותיו ונוראותיו של השיתוק, האלמות, וההתאפקות לשחזא רואה את חכמתו כביכול, פוזרת מים ועד ים, עד שמפני כך מתרוממת היא החכמה החיצונית בעזרת מצת, מתקוממת, מתחצפת ומריעה: "לא כי בנך המת ובני החי". הוא הדבר אשר דברנו, יש עומק לפני משומק, ויש שתיקה לפני משתיקה. אם על הגהגת השתיקה בפני הגויים המקרקרין ובפני העכו"ם המשעבדים — נאמר "אדרבא"; הרי שעל השתיקה לפני כרוח החוצפה של החכמה החיצונית יש לומר "אדרבא ואדרבא" וינצא לנו מדברנו, כי גלותה של חכמת התורה אצל שאר חכמות, מהרה פסגת הנוראות והגבורות של הגהגת השתיקה בשעת שלישות המדת של "מי כמוכה באלמים". ומכיון שדקא העומק המיוחד להנהגת השתיקה והאלמות, הוא הוא הייצר את הרבנות המפלאה של ויכוחי בני השוממה מבני הבעולה, הלא מוכרח הוא כי סגולת-פלא זו של ריבוי בני שוממה גנוז הוא במסויים ובשלימות בגלותה של חכמת התורה אצל שאר חכמות.

ואמנם כן הוא, כי תלמודי חכמים הממייגים עצמם באהלה של תורה למצוא הלכה ברורה, מתקייים בהם "מבקשי השם יבינו כל", וכמוהו עצמותהם מלהטת האש של החרגשה כי בפיוזר חכמתה של תורה גנוז הוא עומק שתיקותו ואלמותו כביכול. ואדרבא ואדרבא הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו. ודוקא על ידי פיוזר זה עולים ומתעלים ומתעמקים בהשגתם, ומתדברים בני השוממה, וצדיקים עומדים בחורבנה.

4. אמנם כשם שיש מדרגות של עומק בדיבור, כך יש מדרגות של עומק בשתיקה. כשאנו אומרים על שני סוגי שתיקה, שהאחת עמוקה היא מחבדה, הרי כונתנו היא, שהמהשבה השלילית בשעת השתיקה העמוקה יותר, רחוקה היא יותר מאפשרות הגילוי, מאשר המהשבה השוללית בשעת השתיקה הפחותה בעמקה. והוא הדין והיא המדה בדרכי ההשגחה העליונה. כשם שיש מדרגות-של-עומק באותה החנה של "מי כמוכה באלמים" כי שני מדרגות-של-עומק עומק באותה ההנהגה של "מי כמוכה באלמים". כי כמו, שבדרך משל דמדרגת האלמות דקדיעת ים סוף היא עמוקה יותר מאשר מדרגת האלמות דמעבר נחל ארנון; כמו כן, כשאנו באים למנות מדרגות בעומק הגהגת האלמות, עלינו לדעת כי האלמות דרואה גויים מקרקרין בהיכלו ושוחק, איננה השתיקה היותר עמוקה. כי יש עומק לפני עומק, ויש שתיקה לפני משתיקה. מה הוא, איפוא, סוג השתיקה אשר עמקה עולה הוא על גבי עומק השתיקה בפני הגויים המקרקרין בהיכלו?

הנה ימים באים וגומר. וכתוב ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר השם ולא ימצאו. רשב"י אומר ח"ו שתשתכח תורה מישראל. כבר נאמר לא תשכח מפי זרעו. אלא מה אני מקיים ולא ימצאו. שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. ע"כ. וכתב על זה המהר"ל בדדושי על התורה כי מכיון שישראל ואורייתא חד הוא, דומה היא התורה בפיוזה לפיוזה של ישראל. "כשם שישראל בעצם הם גוי אחד ועל ידי גזירת השם יתברך הוא מפורז ומפורד בין העמים, כך צודתו של ישראל שהיא התורה לא תמצא במקום אחד רק מפורז ומפורד". יע"ש היטב. למדים אנו מזה, כי כשם שפיוזרם של ישראל משמש הוא גורם להשעבוד שהאומות משעבדים את ישראל, שמתוך שהאומות קבועות הן בארצן, וישראל פוזרים בכל הארצות, יש בידה של כל אומה לגזור גזירות ולשעבד את ישראל הנתונים אצלה בפיוזרם; כמו כן, פיוזרה של חכמת התורה משמש כלי לחכמות חיצוניות לחליק וללחוק על חכמת התורה. כי מתוך שהחכמה הטבעית קבועה היא במשגרתה הטבעית, בידה להיות מנוסחה במקומה המסודר, במשטר של "דבר דבר על אפניו" לא כך חכמת התורה, אשר בעצמותה-מהותה גורלה משותף עם גורלה

ת. וממשיכיכם אתם את הקו הלאה. ההבדל בין גלות יון לשאר גלויות היא בזה, כי בעוד שבבשאר הגלויות עיקר הגלות הוא גלותם של ישראל, וממילא גם התורה אתם בגלות; הנה בגלות יון, עיקר הגלות הוא גלותה של חכמת התורה, וממילא גם ישראל אתה בגלות. ועל כן, כשאנו מעדייכים את השממה דיין לעומת השממות הקודמות, אתם אמורים, כי מדת העמדת הצדיקים וריבוי הבנים, גדולה היא פי כמה, בשממת גלות יון מאשר בשממות הגלויות הקודמות. כי מכיון שהנהגת השתיקה והאלמות דגלות יון, עמוקה היא הרבה יותר מאשר בגלויות הקודמות; הרי ממילא יוצא מזה, כי לפי ערך התעמקותה של הנהגת האלמות דגלות יון, כן לפי ערך זה יתרבה כוחה של שממות יון בהעמדת הצדיקים ובריבוי הבנים.

פ. ברם כל כוון דא אין צריך לסתום אלא לפרש. כי כל הענין הזה שלמדונו חכמים כי יש צד עדיפות בחורבן על הבנין, וכי יש צד של ריבוי לשממה על הפעולה, — כל זה לא נאמר אלא ביחס החורבן אל הבנין שקדם לו, ובשום אופן אין זה שייך ביחס החורבן אל הבנין שלאחריו. כי הלא כל בנין נערך הוא לעומת החורבן, כערך התיקון לגבי הקלקול. ובדאי שאין מקום לומר שהתיקון הפחית מערכו של הדבר המתוקן. וכל עיקר המאמר על העמדת הצדיקים בחורבנה לא בא אלא לומר כי אף על גב שבדאי החורבן הוא קלקול נורא לגבי הבנין, מפל מקום בחכמה ידועה פרטית יש בו צד עדיפות. אבל הבנין הבא אחר החורבן, שהוא תיקון החורבן, בדאי שתיקון זה הוא תיקון מלא, מבלי שיהא בו צד של פחיתות. והיינו מפני שהבנין קולט בתוכו את כל הכוחות והסגולות הטובות, של תקופת החורבן שקדמה לתקופת הבנין.

ובבאור ענין זה, נמשכים את שוב אחרי סגנון ההסברה שלכן בדרך המשל משתיקותיו של הרב. הנה אמרנו, כי מחשבותיו של הרב בשעת שתיקתו, הן יותר עמוקות ממחשבותיו תאמרות לתלמידים. כי על כן מחשבותיו בשעת שתיקותו הן בבחינת "לעצמו", ומחשבותיו תאמרות הן בבחינת "אל הזולת", ומפני כך אותו תלמיד שבבדו להרגיש מחשבת הרב בשתיקותו, מקבל הוא חכמה יותר עמוקה. אבל עלינו לזכור, כי אף על פי שמבחינת החוץ תלמיד זה קולט לתוכו תוכן יותר עמוק, אבל קבלה זו היא אצלה וקין בה. כי הלא הקבלה

מן הרב בשעה שהוא מעיין לעצמו יש בה אמנם עדיפות מבחינת עומק העיין. אבל לעומת זאת הרי משוללת היא קבלה זו מן האור של פניית הרב לתלמיד. ועצם התנועה שהריב פונה אל התלמיד, הרי היא מלאה שפע אור ומקור של עליה לתלמיד. (ומבואר דבר זה במאמר הכתוב: ויקרא אל משה, שעצם הקריאה שאיננה אלא פניית הרב אל התלמיד גם היא נכללת במהלך מסורת הרב לתלמיד.) כי הלא ה"עיין לעצמו", וה"פנייה אל הזולת" הם תרתי דסחתי. ונמצא כי לא הרי הקבלה מן הרב בשעה שהוא מעיין לעצמו כהרי הקבלה מן הרב בשעה שהוא משמיע דבריו לזולתו. יש בזה מה שאין בזה, ויש בזה מה שאין בזה. כי הקבלה מן הרב בשעה שהוא מעיין לעצמו, הרי היא קבלה יותר חיצונית של תוכן יותר פנימי ולעומת זאת, הקבלה מן הרב בשעה שהוא משמיע דבריו לזולתו, הרי היא קבלה יותר פנימית של תוכן יותר חיצוני.

ועכשיו נצייר נא לעצמנו שלש נקודות בקו-העליה של התלמיד. בתחלה אין התלמיד משתייך אלא לדיבוריו של הרב המכוננים אליו, אחר כך הוא מתעלה והוא משתייך גם למחשבותיו של הרב בשעה שהוא מעיין לעצמו, אלא שהמחשבות הללו אינם מכוננים אליו, ומשוללת היא קבלה זו מן פניית הרב אל התלמיד. ואחר כך הוא מתעלה עוד, ועכשו יכול הוא הרב לפנות אל תלמידו בדיבורים מכוננים אליו, גם באותו המהשבות שמקודם לא היה אפשר לו לדב אלא לעיין בהם "לעצמו". והוא הדבר שאמרנו ביחס החורבן לבנין. כי אמנם יש בחורבן בחינה פרטית של עדיפות על הבנין שקדם לו, אבל בשום אופן אין בבנין שום בחינה של פחיתות לגבי החורבן שקדם לו. כי צד העדיפות של החורבן על הבנין הקודם, הוא בזה שיש יותרו עומק בהנהגת השתיקה והאלמות על גבי הנהגת הגילוי והדיבור, אבל כשתקופת החורבן נגמרת ותקופת הבנין מתחלת, אז יש כאן עליה מוחלטת מן החורבן אל הבנין. כי אז מתעלים הם ישראל, וכל אותו המהשבות אשר בתקופת החורבן, היה הרב מעיין בהן "לעצמו", ועל כן היה מתנהג בשתיקה ובאלמות, הרי עכשו נקלטים הם לתוך הבנין, והרב פונה במחשבות אל אל המקבלים. ובנין חדש של גאולה שניה בא לעולם.

וזה שאנו מוצאים בדברי חכמים, כי בעניינים ידועים היו בבית שני מעלות עורפות על גבי הבית הראשון. כי הם הם הדברים. בבית

במטבע של מצוה לדורות. ונמצא, דאותו בית דין שקבע את מאורע החנוכה למצות הדורות, הוא הוא שהטביע את כל המגולות של עדיפות השוממה, באוצר נשמתה של מצות חנוכה. שמו של בית דין זה הוא: בית דין של השמונאים.

ומכיון שנתברר לנו, כי כוחה של השממה בדיכוי הבנים ובהעמדת הצדיקים נובע הוא מעדיפותה של החכמה על הנבואה; ממילא נלמד, כי בית דין של השמונאים היה לו יחס מיוחד אל המחלף של "חכם עדיף מנביא". ואף על פי שמהלך זה של "חכם עדיף מנביא", היא מדה המהלכת על פני כל הדורות, ונכל בתו הדין של הדורות; מכל מקום, בית דין זה של השמונאים, היתה בו בליטה יתירה בתוכו של מהלך זה. כי על כן, גאולת יון היתה הגאולה, אשר בה נקלטו האורות של עדיפות השוממה על הנבואה, ועדיפות החכמה על הנבואה, בתקיפות יותר גדולה מאשר בגאולת הקודמות. והאורות הללו מתחדשים הם עליון מדי שנה בשנה, עם מועד החנוכה. ואותה התקנה אשר הולידה התחדשות זו, היא שהנחילה לנו לדורות את הידוש-ההדגשה בעמקה של הנהגת השתיקה, מתוך האות כוחות החכמה העודפים על הנבואה. תקנה זו — מוצאה מבית דינים של השמונאים.

עד כאן הגיעו דבדנו בחלק הראשון של המאמר הזה, העוסק בבאר ענינו של בית-דין של השמונאים. ונעתיק עצמנו להחלק השני של המאמר בבאר תלבת "יום טוב" בעניני דפורים וחנוכה.

י. מקרא מלא דיכר הכתוב כי האדם השוכח את שבתו, מעמיד הוא את עצמו על ידי כך בדוגמא של מעלה, שהכתוב הקב"ה על עצמו מנחה ושכיחה ביום השביעי. שגרת המחשבה המצויה תופסת היא כי אין הענין הזה שייך אלא בשכיחת שבת, שבו שבת כביכול מכל מלאכתו; אבל בשכיחת יום טוב אין מקום לכל זה, שהרי לא מצוינו ביום טוב שום מהלך של שכיחה ומנחה אצל גבוה. אמנם, תפיסה זו וחוקה היא מאד מקודדת האמת. כי האמת הכרוה היא שכשם ששכיחת שבת היא על שם כי בו שבת, כמו כן שכיחת יום טוב היא על שם כי בו שבת. דכשם דביום השביעי למעשה בראשית היה בו מאורע של שכיחתו, כמו כן בכל יום טוב החקיים בו מאורע של שכיחתו.

ראשון היי אומרים הגבור והנורא, ואחר כך בשעת החורבן כשפסק פירושים הללו, הפסיקו לאמרו, שכן בשעת החורבן התחילו המדות הללו לפעול פעולתן בשתיקה, רואה ושתיקה, שומע ושתיקה, באה חנוכאה שאין לה עסק בשתיקה והפסיקה אמירתם של שבחים הללו. ולעומת זאת, באה החכמה העודפת על הנבואה ותופסת גם את השתיקה, והכריעה כי "אדרבא" הן הן גבורותיו" וגומר, וחזרו. לומר הגבור והנורא. אבל הלא מובן הוא שהחזרה שבכאן הוא רק בנוגע לנוף החיבות של הגבור והנורא, אבל בנוגע לפירושן של אותן חיבות לא היתה כאן חזרה כי אם התחדשות. כי עכשו היו שבחים הללו גאומים בתוספת של "אדרבא". ואחר כך כשנבנה הבית השני והנהגת השתיקה נפסקה, מכל מקום בודאי שלא הפסידו השבחים הללו של גבור ונורא, מעומק ה"אדרבא" שניתוסף עליהם בשעת החורבן. וכשהיו אמרים הגבור והנורא בבית שני הרי היו שבחים הללו כוללים בתוכם גם את ה"אדרבא" של החורבן, שכן נתעללה עכשו כנסת ישראל לתפוס את הגבורות ואת הנוראות של הנהגת השתיקה; והא חזינו, שלאחרי חורבן בית שני לא מצוינו כלל שיהא הפסק מאמירת שבחים הללו מחמת השענה של איה גבורותיו ואיה נוראותיו. והיינו משום דאמירת שבחים הללו בתקופת בית שני כבר קלטה לתוכה גם את ה"אדרבא" שנתחדש בתקופת החורבן שלפני הבית השני. וזה הדבר שאמרנו, כי בחינת העדיפות שיש בחורבן לגבי הבנין אינו אלא כלפי הבנין שקדם לו, ולא כלפי הבנין שלאחרי.

זכינו, איפוא, לדין כי גאולה שניה כללה בחוכה וקבעה לדורות, גם את כוח דיכוי הבנים שמקודם היה מיוחד ל"שוממה" בתקופה שלפני הגאולה. באופן, שאין סוף ענינה של גאולה שניה סילוק מצב הגלות הקודמת, אלא שסוף ענינה של גאולה שניה הוא בוח, כי יחד עם סילוקה של הגלות הקודמת, יש כאן קליטה של כל כוחות העדיפות אשר הגלות היתה עוזפת בהם על הבנין שלפניה. והרי לעיל למדנו, כי מרובה מדת העמדת הצדיקים וריבוי הבנים בשממת גלות יון, חריבה יותר מאשר בגלותות הקודמות. וממילא יוצא לנו מזה, כי מדובה מדת גאולת יון בקביעות בחינה זו של עדיפות השוממה, פי כמה על הגאולות הקודמות. ואם בעצמה של גאולת יון נהגת היא מדה זו, — בודאי ובודאי שמדה זו נהגת היא בקביעות גאולת יון

